

C. Vogel, *Le pécheur et la pénitence dans l'Eglise ancienne*, Cerf, Paris 1966, ss. 213; *Le pécheur et la pénitence au Moyen-âge*, Cerf, Paris 1969, ss. 245.

Waga wewnętrznej pokuty jako koniecznego warunku nawrócenia grzesznika nie jest równoznaczna z jej wystarczalnością dla powtórnego nawiązania relacji chrześcijanina z Bogiem. Postawa pokutna wymaga uzupełnienia w postaci sakramentalnego pojednania poprzez akt absolucji. Kościół w swej wielowiekowej praktyce przyjmował rozmaite formy sprawowania tego sakramentu. C. Vogel, profesor Uniwersytetu strasburskiego, wybitny znawca historii kultu Kościoła zachodniego udostępnił w dwuczęściowym wydaniu owoc długoletnich badań, jakie prowadził nad rozwojem praktyki pokutnej na Zachodzie. Podtytuł pracy — *textes choisis* — wskazuje jasno na jej cel i znaczenie. Książka Vogela nie stanowi jedynie nowej pozycji w dość długiej już serii publikacji poświęconych temu zagadnieniu. W miejsce szerszego przedstawienia wyników przeprowadzonych poszukiwań autor wybrał drogę pozornie łatwiejszą, lecz w ostatecznym rozrachunku o wiele cenniejszą dla historyka i teologa — zgromadził w tłumaczeniu francuskim podstawowe teksty, liturgiczne i kanoniczne, często mało dostępne, których brak każdy z badaczy odczuwa dziś bardzo dotkliwie. Każdy z obu tomów poprzedzony jest obszerną częścią wstępną, w której podana jest synteza ewolucji, jaką praktyka pokutna przeszła w Kościele zachodnim łącznie od początków swego istnienia aż po wiek XIII. Czytelnik znajdzie w nich obok precyzyjnie zarysowanych stopni tej ewolucji, także historię kształtowania się podstawowych pojęć teologicznych: grzechu ciężkiego i powszedniego,

wyznania i zadośćuczynienia, relacji między Eucharystią a Pokutą. Zestaw wyboru tekstów odkrywa wnikliwość psychologiczną ich autorów oraz pasterską troskę Kościoła o wysoki stan moralny chrześcijaństwa. Pozwala też na zapoznanie się z kwiestiami, które poruszane w odległej epoce wciąż jeszcze zachowują aktualność, a nawet niejednokrotnie egzaminowane bywają w ramach palących problemów współczesności, np. uzyskanie pojednania bez interwencji kapłana czy zagadnienie możliwości odbycia spowiedzi przed osobą świecką. Katalogi grzechów czytane w pełnym brzmieniu tracą w dużej mierze krytykowany w wielu publikacjach aspekt czystego formalizmu odsłaniając nierzadko głębokie myśli teologiczne. Warte wnikliwszego przestudiowania są liczne formuły udzielania absencji oraz dwa teksty mszy pokutnych z X wieku. Obszerna bibliografia dopełnia tę bardzo pożyteczną pracę. W sumie otrzymaliśmy pozycję wysokiej rangi, która zainteresuje w równym stopniu liturgistę, historyka doktryny katolickiej i moralistę.

*Tadeusz Sikorski*